

מה נאכל?

על פרנסה ועל ברכה

(1) ספר ויקרא פרק כה

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: (כא) וצויתני את ברכתי לכם בשנה הששית ועשות את התבואה לשלש השנים:

(27) ספר נועם אלימלך - פרשת בהר

וכי תאמרו מה נאכל בשנה כו' וצויתני את ברכתי לכם כו' # בשם אחי החסיד המפורסם ויש לדקדק היות שהתורה יצאתה בכאן מדרכה שדרך הקרא לכתוב איזה יתור לשון בפסוק אפילו אות א' ועל ידי זה מתורץ כמה קושיות אבל הקשיא לא נכתב בעצמה בתורה # וכאן נכתב הקושיא בתורה וטוב היה שלא לומר כי אם וצויתני את ברכתי וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל # ונראה שהשם יתברך ברוך הוא כשברא את העולם השפיע מטובו צינורות מושכין שפע לצרכי בני אדם ודרך השפע שלא להפסיק כלל אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון בבורא ברוך הוא המשגיח אמיתי הזן ומפרנס בריות בלי הפסק כלל אז עושה האדם ההוא במחשבתו ההיא אשר לא מטוהר פגם חלילה בעולמות עליונים ומתישין כח פמליא של מעלה ר"ל ואז נפסק השפע חלילה וצריך השם יתברך ברוך הוא לצוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הבריאה # וזה הוא וכי תאמרו כו' שהתורה מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בבטחונו על אלהיו ולא יאמר כלל מה יאכל כי כאשר חלילה יפול מן הבטחון לחשוב מה יאכל הוא עושה פגם חלילה בהשפע ואטרחו כלפי שמיא לצוות מחדש # וכי תאמרו פירוש כאשר תאמרו כך ואז תטריחו אותי וצויתני כו' אלא לא תתנהגו כך ותבטחו בה' בכל לבבכם ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל בה:

(29) ספר קול מבשר ח"ג - פרנסה

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו', וצויתני את ברכתי לכם וגו'. ופירש ה"ק ר' זושא זצללה"ה, דאם לא תאמרו [מה נאכל] - תהיה הברכה מאליה, אך כשתאמרו [מה נאכל] - לא תהיה שוב הברכה מאליה, ואצטרך לצוות את הברכה. וכ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה בעל "אבני נזר" הוסיף בזה דברים, דכל דבר שבא מן העולם העליון, כשבא לעולם הזה - נתרבה. כמו שכתב המהר"ל בהגדה, במאמר 'כמה לקו במצרים' וכו'. והנה כשישראל עושין בתמימות, וכתוב, תמים תהיה עם ה' אלקיך, שפירש"י, שלא תחקור אחר עתידות וכו', אז תהיה עמו ולחלקו. וע"כ השפע שהיא באה ממקום גבוה כל כך - ממילא מתרבה. אך כשתאמרו [מה נאכל], ולא תהיו בתמימות - אז יצטרך לצוות. עד כאן תורף דבריו. ולי, יש לומר גם כן בלשון אחר. דהנה, בש"ס (שלהי קדושין), מימי לא ראיתי צבי קיין וכו', והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני. ואני נבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא בצער? אלא, שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. משמע, שניתנה לי פרנסתי - אלא שנגזלה ממני. שבשביל שהרעותי את מעשי, ניתנה רשות לחיצונים שיגזלו את השפע. ובזה הבנתי מה ששמעתי בשם הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זצללה"ה, שכל עני יצטרך ליתן דין וחשבון, מדוע הוא עני. כך שמעתי, והדברים סתומים. כי כבר קיבל עונשו במה שהוא עני, ולמה יהיה עוד עליו דין? אך להנ"ל - יובן. שיהיה עליו דין, מדוע השפע נמסר לחיצונים בסיבתו, וזה חטא נוסף על חטאו שבגללו נעשה עני. [שם משמואל פ' בהר, דף שמ"ג]:

ג. שמעתי מיד"נ ר' דוד שו"ב (נ"י) זצ"ל מווארשא, בשם הרבי ר' בונם ז"ל, על מאמר חז"ל (פסחים ק"ח ע"א), קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. אמר, מסתם התחכמו כמה עצות איך יוושעו, אך דרך זה -

לקרוע להם את הים - לא עלה על דעתם. כי באמת היה יותר דרך הטבע להמית [את המצרים] ביבשה, כעין מחנה סנחריב. או לאיים עליהם כמו על חנה ארם בימי אלישע הנביא, והיו חוזרין לאחוריהם. כן בפרנסה. אדם מחפש עצות שונות, ובסוף מכלכלו השי"ת בדרך חדש שלא עלה על דעתו. ודפח"ח. [שפתי צדיק לפסח, אות ע"ו]:

אוכל בחינם ועובד בחינם..

ספר רבנו משל לעניין שטות העולם הזה
שכל בני העולם עובדים ומשתדלים בשביל פרנסתם ונדמה להם שרק מחמת השתדלותם הם חיים וקיימים. ובאמת מקבלים פרנסתם רק מידו הרחבה יתברך.
שפעם. דרו בבנין אחד שני עשירים אחד קמצן גדול ואחד בעל מכניס אורחים ובעל צדקה גדול.
פעם בא עני אחד אל הקמצן ובקש ממנו נדבה עבור כדי שיוכל לשבור את רעבונו.
אמר לו העשיר: הנה יש לי עצים שצריך לחתכם לחתיכות קטנות ובכן עבוד אצלי ואתן לך אחר כך לאכול עבור עבודתך.
בלית ברירה עבד אצלו העני עבודה מפרכת זו. כשסיים עבודתו אמר לו העשיר שיפנה לבית שכנו העשיר הנדבן השוכן בבנין ושם יתנו לו מבוקשו. הלך העני לתומו לבית הכנסת האורחים כי סבר שהעשיר שעבד אצלו משלם עבור אכילתו. ותיכף בהיכנסו קבלו העשיר בעל הצדקה בכבוד גדול ונתן לו לאכול כדרכו. באמצע האכילה שמע המכניס אורחים איך שהעני מתאנח ואומר הוי, כמה עבדתי קשה היום עבור זהו אכילה.
שאלו המכניס אורח על עסק עבודתו וספר לו כל המעשה שעבד אצל העשיר השכן ושלחו תמורת עבודתו לאכול כאן. נענה לו המכניס אורח ואמר לו
"רבי יהודי, אתה עבדת בחינם ואתה אוכל בחינם!"
ואמר רבנו: "פרנסה נותן הקב"ה ובני העולם אוכלים בחינם."